

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Факультет філології

Програма затверджена на
Вченій раді Факультету філології
Протокол № 2 від "13" вересня 2019 р.

Декан Р.Б. Голод

Наскрізна програма практик

для студентів Факультету філології

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Освітня програма	Середня освіта (польська мова і література)
Спеціальність	014 Середня освіта
Спеціалізація	014.02 Мова і література (польська)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Наскрізна програма практики студентів Факультету філології розроблена відповідно до чинного законодавства у сфері освіти України: Закону України «Про освіту», Закону України «Про вищу освіту», Положення про проведення практики студентів ЗВО України, Наказу Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти № 351 (v0351281-94) від 20.12.94 р.), Національної доктрини розвитку освіти (Указ Президента України від 17.04.2002 р. №347/2002), Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» з урахуванням Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» затвердженого Вченою радою (протокол № 7 від 30 червня 2015 р.) та введеного в дію наказом ректора (наказ № 447 від 24.07. 2015 р.), Положення про організацію та проведення практики у Державному вищому навчальному закладі «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженого Вченою радою (протокол № 9 від 5 листопада 2019 р.) та введеного в дію наказом ректора (наказ № 805 від 27.11. 2019 р.), а також згідно з освітньо-професійною програмою Середня освіта (польська мова і література) ОР бакалавр.

Мета та завдання наскрізної програми практики студентів полягають в узагальненні та структуруванні усіх етапів професійної підготовки майбутніх фахівців освітньої галузі: формування стійкого професійного інтересу до обраної спеціальності, ознайомлення зі специфікою і змістом роботи в різних закладах освіти, створення уявлень про спеціальність як сфери майбутньої діяльності та утвердження професійних умінь і навичок вчителя-філолога.

Зміст наскрізної програми практики студентів Факультету філології включає програми всіх 4-х етапів навчальних та виробничих практик, зокрема: навчальної фольклорно-літературно-краєзнавчої практика, навчальної діалектологічно-етнографічної практика, виробничої навчально-виховної педагогічної практики (у середніх класах) загальноосвітніх шкіл, виробничої навчально-виховної

педагогічної практики (в старших класах) загальноосвітніх шкіл або середніх спеціальних навчальних закладах.

Організація і керівництво практиками. Згідно навчального плану загальне керівництво практиками здійснюється факультетськими керівниками, а методичне управління забезпечується керівниками-методистами кафедр слов'янських мов та світової літератури і порівняльного літературознавства, української мови та української літератури.

Обов'язки факультетського керівника

Керівник практики від факультету – фахівець із числа досвідчених викладачів-методистів керує навчальною або виробничою практикою студентів.

Керівник практики здійснює:

- підготовку баз практик;
- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед початком практики: інструктаж про дотримання правил техніки безпеки, етики спілкування в педагогічному та учнівському колективах, надання студентам-практикантам необхідних документів (направлення, програми з дидактико-методичними матеріалами, щоденника, індивідуального плану тощо);
- ознайомлює з документами звітності про проходження практики;
- розподіляє студентів за базами практик;
- оформлює направлення для студентів-практикантів;
- організовує зустріч студентів-практикантів з керівництвом баз практик, дирекцією середніх освітніх закладів освіти, вчителями-предметниками та класними керівниками;
- на основі даних, одержаних від старост підгруп (на протязі першого тижня), складає зведений графік практики (розклад уроків, місце і дні пробних залікових уроків, виховних та позакласних занять);
- перевіряє звітну документацію;
- виставляє диференційовану оцінку практики із врахуванням виконання усіх видів завдань практики;
- контролює виконання студентами-практикантами правил внутрішнього розпорядку;

– у складі комісії приймає захист практики, оформлює звіт із зауваженнями і пропозиціями щодо поліпшення практики студентів, який затверджує завідувач кафедри, та здає університетському керівникові практики.

Методисти від профілюючих кафедр:

- беруть участь у настановчих і підсумкових нарадах щодо організації навчальних та виробничих практик;
- надають студентам методичну допомогу у збиранні та обробці фольклорно-літературно-краєзнавчого та діалектологічно-етнографічного матеріалу;
- надають студентам методичну допомогу у підготовці до уроків, позакласних занять та заходів, затверджують конспекти пробних і залікових уроків;
- відвідують уроки студентів-практикантів, беруть участь в їх обговоренні, оцінюють їх;
- відвідують та аналізують позакласні заходи за фахом;
- знайомлять студентів-практикантів з досвідом роботи вчителів школи;
- здійснюють контроль та проводять консультації для студентів на базах практики;
- спільно з методистами баз практики проводять оцінювання практичної роботи студента-практиканта;
- організовують проведення захисту результатів практики;
- консультують старост підгруп щодо підготовки звіту про проходження практики та виступу на підсумковій конференції;
- надають студентам-практикантам можливість користуватись необхідною документацією та літературою;
- надають адресну допомогу під час виконання навчальних завдань практики;
- здійснюють облік відвідування студентами об'єктів практики. В разі порушення ними трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку, спричиненні конфліктів тощо повідомляють у навчальний заклад;
- контролюють виконання студентами-практикантами індивідуальних завдань;
- проводять разом із спеціалістами з безпеки життєдіяльності інструктаж з охорони праці та техніки безпеки.

Старости підгруп назначаються керівником практики. Вони:

- разом з керівником практики здійснюють загальну організацію навчальної чи виробничої практики: передають студентам необхідні інструктивні документи, інформують їх про наради, збори, консультації; виконують розпорядження керівника практики і методистів;
- впродовж першого тижня практики передають фаховим методистам та керівнику практики розклад уроків та місце їх проведення; дані про вчителів-предметників та класних керівників, за якими закріплені студенти;
- ведуть журнал обліку проходження студентами практики.

Бази практик

Навчальні практики (фольклорно-літературно-краєзнавча та діалектологічно-етнографічна) студенти проходять у населених пунктах області (або ж інших областей), де компактно проживають носії мови, або ж при Центрах польської культури відповідного регіону (польові умови). В окремих випадках студенти проходять навчальну практику за місцем проживання, де вони збирають та узагальнюють матеріал відповідно до отриманих завдань і питальників. Згідно домовленостей та підписаних угод (декларацій), частина студентів може проходити навчальні практики на території країн, мова яких вивчається (Польща).

Базами *виробничих* практик можуть бути загальноосвітні школи, школи з поглибленим вивченням окремих предметів, гімназії, ліцеї або середні спеціальні навчальні заклади III рівня акредитації. Навчальний заклад повинен відповідати таким вимогам: мати відповідну матеріальну базу, необхідну для проведення практики, у цьому навчальному закладі повинні викладати вчителі першої й вищої категорій, адміністрація й педагогічний колектив повинні дати згоду прийняти студентів на практику у визначений термін.

Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах практик поводитьсь за 100 бальною шкалою, що подано нижче:

- 90 – 100 балів – відмінно (A)
- 80 – 89 балів – добре (B)
- 70 – 79 балів – добре (C)
- 60 – 69 балів – задовільно (D)

50 –59 балів – задовільно (E)

25 –49 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX)

1 – 24 балів – незадовільно з обов’язковим повторним курсом (F)

Структуру наскрізної програми практики студентів складають програми навчальних та виробничих практик, основні компоненти яких представлені нижче.

Структура наскрізної програми практик студентів Факультету філології

Спеціальність: 014 Середня освіта

Спеціалізація: 014.02 Мова і література (польська)

Види практик	Кафедра, яка забезпечує проведення практики	Курс	Семестр	К-сть тижнів	Кількість годин		Форми контролю
					Всього год.	Кредитів ECTS	
Навчальні практики							
1. Фольклорно-літературно-краєзнавча практика	Кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства	I	2	2	90	3	залік
2. Діалектологічно-етнографічна	Кафедра слов'янських мов	II	4	2	90	3	залік
Виробничі практики							
Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в середніх класах)	Кафедра слов'янських мов	III	6	6	270	9	залік
Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в старших класах)	Кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства	IV	8	6	270	9	залік

ЗМІСТ НАСКРІЗНОЇ ПРОГРАМИ ПРАКТИК

I. НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ

I курс, 2-й семестр

1.1 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ

ФОЛЬКЛОРНО-ЛІТЕРАТУРНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ПРАКТИКИ

Експедиційну (польову) практику студенти проходять стаціонарно – за місцем проживання, – користуючись методичними вказівками зі збору текстів традиційного фольклору, літературного краєзнавства. Окрім того, студенти консультуються з викладачем, який керує фольклорною практикою. За наявності відповідних можливостей студенти можуть проходити фольклорну практику у складі виїзної групи, очолюваної викладачем.

Мета фольклорно-літературно-краєзнавчої практики: Узагальнення та поглиблення знань студентів-філологів з польського й українського фольклору; ознайомлення із персоналіями видатних поляків, які сприяли культурному розвитку західного регіону України, зокрема Прикарпаття; практичне ознайомлення з живим побутуванням традиційного фольклору в його сучасному стані.

Завдання фольклорно-літературно-краєзнавчої практики:

1. Суцільне фольклористичне, краєзнавче обстеження території.
2. Розширення та поглиблення теоретичних знань, отриманих при вивченні усної народної творчості, краєзнавства; отримання практичних навичок запису, класифікації, систематизації фольклорних творів, краєзнавчої інформації.
3. Виявлення локальних і мікролокальних традицій на обстежуваній території.
3. Обстеження побутування окремих жанрів, творів, обрядів.
4. Підготовка текстів усної народної творчості, краєзнавства до включення їх у фольклорні, краєзнавчі збірники.

5. Формування дослідницьких компетентностей майбутніх філологів, зокрема спостереження, аналізу і наукового опису фольклорного й літературного матеріалу; розширення культурологічних, лінгвістичних знань студентів;
6. Створення бази фольклорно-літературно-краєзнавчих текстів як матеріалу для подальших досліджень для курсових, бакалаврських та магістерських робіт.

Методика роботи

Рукописний або аудіо/аудіовізуальний запис текстів усної народної творчості проводиться у ході опитування інформантів – виконавців фольклору. Оптимальним варіантом є запис, що відбувається в умовах природного побутування усної народної творчості.

Звітна документація:

1. Щоденник фольклорної практики, що відображає підсумки щоденної праці збирача чи групи збирачів.
2. Індивідуальний звіт, що містить матеріали про виконання програми.
3. Збірка матеріалів.

Матеріально-технічне забезпечення. Фольклорна практика може проводитися із залученням диктофонів, фотоапаратів, відеокамер, комп'ютерів тощо. У процесі підготовки до фольклорної практики та під час її проходження необхідно уважно ознайомитися з рекомендованою літературою, постійно звертатися до підручників з фольклористики та методичних посібників з літературного краєзнавств, зокрема, роботи О. Цівкач «Їх поєднала земля станіславівська... Діячі польської культури Прикарпаття ХІХ – першої половини ХХ століття. Станіславівське воєводство: навч. посібник [для студ. вузів] / О.М.Цівкач. Івано-Франківськ. Симфонія форте, 2012. 204 с.» та В. Гнатюка В. «Вибрані статті про народну творчість / В. Гнатюк. – К.: Наукова думка, 1986. – 247 с.», які можуть слугувати важливим путівником до планування шляху поїздки, пошуку локацій для збирання матеріалу про видатних поляків і українців – уродженців Галичини.

Зміст фольклорно-літературно-краєзнавчої практики

Польова практика включає у себе кілька етапів:

I. Теоретична та технічна підготовка студентів.

1. Навчально-методична підготовка студентів до практики починається із ознайомлення за допомогою довідкової літератури, періодичних видань з історією місцевості, де буде проходити практика, з її соціально-економічним та культурним розвитком.

2. За допомогою викладачів кафедри світової літератури і порівняльного літературознавства студенти можуть отримати уявлення про основні лексико-граматичні та фонетичні особливості діалекту, на якому їм доведеться слухати та записувати фольклор, а також інформацію про Прикарпаття як полікультурне середовище.

3. Паралельно з технічною підготовкою може здійснюватися навчання студентів специфіки запису фольклору, літературно-краєзнавчих текстів та фіксації роботи експедиції. Перед від'їздом на практику студенти мають потренуватися записувати різноманітні жанри фольклору з різних носіїв або від безпосередніх виконавців.

4. Перед початком практики студенти проходять інструктаж із безпеки життєдіяльності.

II. Польова практика. Збирання фольклорних матеріалів передбачає наступне:

1. Виявлення умов побутування фольклору в населеному пункті, у якому студент проходить практику.

2. Вибір інформантів.

3. Укладання карти-схеми населеного пункту, на якій відзначаються цікаві об'єкти (пагорби, кладовища, церкви, джерела, місця проживання й діяльності видатних польських і українських культурних діячів: М. Рея (с. Журавно, Львівщина), Ф. Карпінського (с. Голоски, Коломийщина), К. Венгерського (с. Черніїв, кол. Станиславівщина), Ю. Вежейського (м. Станиславів), В. Хованця (м. Станиславів), С. Обста (с. Березів, Коломийщина), К. Кійовський (м. Стрий), співпраця із культурно-

просвітницьким центром ім. Корнеля Макушинського у м. Стрию), місця народження і проживання С. Вінченза (с. Слобода на Коломийщині, с. Криворівня, с. Бистрець на Верховинщині), І. Франка, М. Грушевського, Параски Плитки-Горицвіт та ін.

4. Проведення записів фольклорних текстів, літературно-краєзнавчих даних:

- знайомство з інформантами;
- запис відомостей про них;
- аудіо-, відеозапис текстів фольклору чи літературного краєзнавства.

5. Розшифрування польових записів (записаний матеріал переноситься у день зустрічі з інформантом на папір із урахуванням особливостей жанру твору, середовища, способу виконання).

III. Систематизація матеріалу. Студенти-практиканти під керівництвом викладача здійснюють оформлення записів фольклору, готують звіт про виконану роботу.

Організація практики

1. Організація практики включає такі етапи: підготовка, безпосереднє проведення і підсумки практики. Підготовка до проходження практики розпочинається ще під час вивчення польського фольклору і літературного краєзнавства на лекційних і практичних заняттях в аудиторних умовах, де студенти знайомляться з фольклором, літературним краєзнавством України та Польщі, з основними діячами польської та української культури, постатями, які сприяли культурному розвиткові регіону, мовно-територіальними утвореннями, їх ареалами та головними особливостями, з методами збирання та дослідження матеріалів фольклорного і краєзнавчого характеру. При необхідності, студенти можуть звернутися до дослідження польського фольклору: Див. *Badania nad polskim folklorem*. Режим доступу: <https://www.google.com/search?q=badania+nad+polskim+folklorem&oq=badania+nad+polskim+folklorem&aqs=chrome..69i57.15369j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8> чи посібника О. Цівкач. Їх поєднала земля станіславівська... Діячі польської культури Прикарпаття XIX – першої половини XX століття.

Станіславівське воєводство: навч. посібник [для студ. вузів]. Івано-Франківськ. Симфонія форте, 2012. 204 с. та В. Гнатюка В. Вибрані статті про народну творчість. Київ: Наукова думка, 1986. 247 с.

Перед виїздом на практику проводиться настановча нарада, на якій студенти ознайомлюються з конкретними завданнями на час практики, програмою практики, змістом і формою звітності за практику. На настановній нараді подається характеристика результатів підготовчого етапу практики, окреслюються головні завдання студентів на час збирання фольклору, визначається місце проходження практики кожним студентом або групою, проводиться інструктаж із техніки безпеки та безпеки життєдіяльності, із фіксацією у журналі встановленого взірця.

У ході практики студенти вчаться застосовувати теоретичні знання, поглиблюють їх, опрацьовуючи додаткову спеціалізовану літературу. Окрім того, студенти знайомляться із зразками оформлення щоденника практики, індивідуального звіту, збірки фольклорних матеріалів тощо.

Під час консультацій практиканти можуть одержати рекомендації щодо ефективнішого збирання матеріалу та його опрацювання, з'ясувати принципи відтворення фольклорного твору, індивідуальної манери співака чи оповідача.

По завершенні практики проводиться підсумкова студентська науково-практична конференція. Керівник практики виступає із доповіддю про її підсумки, визначає наукову цінність зібраного матеріалу. З повідомленнями про різні аспекти фольклористичної та літературно-краєзнавчої праці виступають практиканти. Демонструються кращі зразки зібраного матеріалу. На факультеті організуються виставка альбомів зібраного матеріалу та фотовиставка з публікаціями в інтернетресурсах – фейсбук, на сайті Факультету філології і кафедри світової літератури і порівняльного літературознавства.

Студент, який не виконав програми практики й одержав незадовільну оцінку при захисті звіту, має можливість пройти практику повторно.

Факультетський керівник-методист:

- формує групи, готує розпорядження та подає до відділу практики для оформлення наказу;
- разом з керівництвом підрозділу та іншими керівниками методистами проводить інструктаж із техніки безпеки та збереження життя і здоров'я під час виїзної практики;
- ознайомлює з програмою практики;
- проводить настановчу та підсумкову наради.

Керівник-методист:

- готує програму практики;
- бере участь у настановчій та підсумковій нараді;
- домовляється про базу практики, вибирає місцевість, населений пункт, польськомовну громаду;
- складає питальник, за яким студенти будуть збирати фольклорно-літературно-краєзнавчий матеріал;
- проводить інструктаж зі збору та обробки матеріалу;
- перевіряє матеріали практики та ставить підсумкову оцінку.

Зміст діяльності студентів під час проходження навчальної фольклорно-літературно-краєзнавчої практики

На місці проходження практики, студенти ознайомлюються з історією населеного пункту, відомими культурними діячами краю, старожилами-знавцями фольклору, людьми польського походження, збирають фольклорний і краєзнавчий матеріал, відзначають його особливості, записують живе мовлення, готують висновок.

Оцінювання результатів практики

90–100 балів – студент подав усі матеріали практики: якісний аудіозапис фольклорних та краєзнавчих текстів та відповіді на питальник; фольклорні тексти відтворено без помилок; у матеріалах практики подано підтверджуючі фотографії або ілюстрації; описано біографії видатних

культурних діячів досліджуваного населеного пункту; подав звіт про проходження практики. Студент здатний працювати в групі й автономно, проявив комунікативні здібності, креативність. На захисті фольклорно-літературно-краєзнавчої практики студент виступив із доповіддю, у якій повністю висвітлено результати досліджень.

80–89 балів – подано усі матеріали практики: якісний аудіозапис фольклорних та краєзнавчих текстів та відповіді на питальник; фольклорні тексти відтворено без помилок; у матеріалах практики частково подано підтверджуючі фотографії або ілюстрації; недостатньо описано біографії культурних діячів досліджуваного населеного пункту; подано звіт про проходження практики. Студент здатний працювати в групі й автономно, проявив комунікативні здібності. На захисті практики студент виступив із повідомленням, у якому висвітлено результати досліджень.

70–79 балів – подано усі матеріали практики: аудіозапис фольклорних і літературно-краєзнавчих текстів та відповіді на питальник; фольклорні тексти відтворено з незначними помилками; немає фотографій чи ілюстрацій; недостатньо описано біографії видатних культурних діячів досліджуваного населеного пункту; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті фольклорно-літературно-краєзнавчої практики студент виступив із повідомленням, у якому недостатньо висвітлено результати досліджень.

60–69 балів – студент частково подав матеріали практики: немає аудіозапису фольклорних текстів, фольклорні тексти записано з помилками; відповіді на питальник недостатньо відображають уявлення про фольклор; немає фотографій чи ілюстрацій; недостатньо описано мовні біографії культурних діячів досліджуваного населеного пункту; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті практики студент виступив із повідомленням, у якому недостатньо висвітлено результати досліджень.

50–59 балів – студент частково подав матеріали практики: немає

аудіозапису фольклорних текстів, текст відтворено та записано з помилками; відповіді на питальник недостатньо відображають уявлення про фольклор досліджуваного пункту; недостатньо описано біографії культурних діячів досліджуваного населеного пункту; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті фольклорно-літературно-краєзнавчої практики студентові важко захистити матеріали практики.

25–49 балів – студент не подав аудіозапису фольклорних текстів та відповідей на питальник; фольклорно-краєзнавчий матеріал записано, але допущено багато помилок; у матеріалах практики не відображено роботу студента на практиці; немає звіту про проходження практики.

0–24 бали – студент частково подав матеріали практики, які оформлено не за вимогою керівника практики; немає аудіозапису фольклорно-краєзнавчих текстів та відповідей на питальник; фольклорно-краєзнавчий матеріал записано, але допущено багато помилок.

Рекомендована література

1. Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість / В. Гнатюк. К.: Наукова думка, 1986. 247 с.
2. Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості. К.: Дніпро, 1998. 520 с.
3. Калинова сопілка: Антологія української народної прозової творчості. К.: Знання, 1998. 420 с.
4. Кононенко П. Українознавство. К.: Наукова думка, 1996. 353 с.
5. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість / М. Лановик, З. Лановик. К.: Знання – Прес, 2006. 592 с.
6. Українська минувшина: ілюстративний етнографічний довідник. К.: Либідь, 1994. 256 с.
7. Цівкач О. Їх поєднала земля станіславівська... Діячі польської культури Прикарпаття XIX – першої половини XX століття. Станіславівське

- воєводство: навч. посібник [для студ. вузів] / О.М.Цівкач. Івано-Франківськ. Симфонія форте, 2012. 204 с.
8. Burszta J. Chłopskie źródła kultur. Warszawa, 1985.
9. Burszta J., Linette B.: Wstęp [w:] Tarnowskie-Rzeszowskie. Dzieła wszystkie, t.48. Z rękopisów opracowali. Wrocław-Poznań 1967, s. XXXVII- XLVI.
10. Bobowska J. Polski folklor muzyczny. Katowice, 1983.
11. Dzieje folklorystyki polskiej 1864- 1918, red. J. Krzyżanowski, Warszawa, 1982.
12. Dzieła wszystkie Oskara Kolberga: informator wydawniczy [oprac. Tekstu Bogusław Linette et. Al., przekład Jan Krauze]. Poznań: Polskie Tow. Ludoznawcze. Redakcja Dzieł Wszystkich Kolberga, 1991. 142 s.
13. Górski R. Oskar Kolbreg. Zarys życia i działalności / R. Górski. – Warszawa : LSW, 1974. 286 s.
14. Kolberg O. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 2 (1877–1888) // Dzieła wszystkie / O. Kolberg. – T. 65. Wrocław – Poznań: PTL, 1966. 740 s.
15. Kolberg O. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 3 (1883–1890) / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. — T. 66. Wrocław–Poznań: PTL, 1969. — 896 s.
16. Kolberg O. Pokucie. Cz. 2 / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 30. Wrocław–Poznań: PTL, 1963. 300 s.
17. Kolberg O. Wołyń. Obrzędy, melodie, pieśni / O. Kolberg // Dzieła wszystkie. T. 36. Z brulionów pośmiertnych przy współudziale S. Fiszera i F. Szopskiego wydał J. Tretiak. Wrocław–Poznań: PTL, 1964. 452 s. (Reedycja fotooffsetowa, pierwodruk: Kraków 1907).
18. Kolberg O. Wołyń. Suplement do t. 36 / O. Kolberg // Dzieła Wszystkie. T. 84. Poznań, 2002. 506 s.
19. Kopernicki I. Oskar Kolberg / I. Kopernicki. Kraków : Jagel. bibl., 1889. 157 s.
20. Lam S. Oskar Kolberg. Żywot i praca / S. Lam. Lwów : Jakubowski, 1914. 96 s.

21. Millerowa E. Oskar Kolberg (1814–1890) / E. Millerowa, A. Skrukwa // Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918 / [pod red. H. Kapelus i J. Krzyzanowskiego]. Warszawa : ISW, 1982. S. 25–103.
22. Linette B.: Wstęp [w:] Sanockie-Krośnieńskie, cz. I. Dzieła wszystkie, t. 49. Z rękopisów opracowali B. Linette, T. Skulina, red. A. Skrukwa. Wrocław-Poznań 1974, s. V- XXVII.
23. Polska jej dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do chwili obecnej. Tom 3 od roku 1796–1930. Warszawa : Nakładem księgarni Trzaski, Ewerta i Michalskiego, 1927. 669 s.
24. Polska tradycja. Режим доступу: <https://www.polskatradycja.pl/folklor.html>.
25. Stasiak A. Wczoraj, dziś i jutro krajoznawstwa. Режим доступу: https://www.academia.edu/31402325/Wczoraj_dzi%C5%9B_i_jutro_krajoznawstwa

II курс, 4-й семестр

1.2 НАВЧАЛЬНА ДІАЛЕКТОЛОГІЧНО-ЕТНОГРАФІЧНА ПРАКТИКА

На основі тих процесів, які проходили у польській мові впродовж багатьох століть, відбулося формування окремих регіональних діалектів: великопольського, малопольського, мазовецького, сілезького. Крім етнічних польських масивів, виділяються змішані і перехідні говори, які виникли на пограниччі двох або більше мовних систем: нові змішані діалекти та східні креси (північно-східні та південно-східні). На окрему увагу заслуговує кашубська мова (мова кашубів, прибалтійських мешканців, які проживають на північному заході від Гданська). Студенти-полоністи ознайомилися з характеристикою цих діалектів в курсі “Історія і діалектологія польської мови”: основна увага на лекціях та практичних заняттях зосереджувалася на фонетичних, граматичних та лексичних особливостях польських діалектів, аналізувалися діалектні тексти, порівнювалися діалектні тексти різних регіонів.

Мета навчальної діалектологічно-етнографічної практики – узагальнити та поглибити знання студентів-філологів з польської діалектології, ознайомити їх з особливостями мови, культури та традицій польськомовного населення на теренах України та етнічної Польщі, закріпити знання з курсу польської діалектології. Важливим є вивчення польської культури, мови, традицій ще й тому, що культура маргінесу наділена історичною та культурною автентичністю, тобто окраїна несе завжди значно більше культурно-історичної інформації, ніж центр. Отже, при вивченні польської культури, історії, мови, етнографії треба особливу увагу звертати на специфіку культурних окраїн. Тому організація і проведення польових практик, де є локальне проживання поляків та лемків, є дуже важливим як для полоністики, так і для україністики. Історично зумовленим слід вважати і те, що поляки в Україні були неоднорідними у соціально-етнічному плані, у межах українського етнічного масиву сформувалися найбільш чисельні польські етнорелігійні громади. Окремою культурою можна вважати культуру етнічних поляків та лемків, які локально проживають на території західної України.

Важливим під час діалектологічно-етнографічної практики є формування дослідницьких умінь і навичок майбутніх філологів, зокрема, спостереження, аналізу і наукового опису мовного матеріалу; розширення культурологічних, лінгвістичних знань студентів; створення бази діалектних текстів як матеріалу для подальших досліджень для курсових, бакалаврських та магістерських робіт; набуття навиків соціолінгвістичних досліджень.

Завданнями діалектологічно-етнографічної практики є:

- залучити студентів до реальних наукових розробок, а саме до збирання і оформлення діалектних матеріалів, вивчення традицій, звичаїв та культури народних меншин на території України в умовах сьоднішньої глобалізації та інтеграції; ознайомлення студентів із живими говірками певного регіону чи місцевості;

- навчити збирати відповідні діалектологічні та етнографічні матеріали, робити їх систематизацію, аналіз, класифікацію та лінгвістичну інтерпретацію;
- навчити вести спостереження над діалектною диференціацією мови мешканців сільської місцевості, виявляти в діалектній мові архаїчні та інноваційні мовні явища;
- виявляти фонетичні, морфологічні, лексичні особливості та фразеологічні одиниці окремих говірок польської мови;
- виявляти спільне й відмінне у фонетиці, лексиці й граматиці досліджуваної говірки та літературної мови, специфічної лексики досліджуваних говірок в умовах білінгвізму;
- досліджувати особливості функціонування розмовної мови на сучасному етапі в умовах білінгвізму та мультикультурності;
- виявляти та класифікувати типові і локальні діалектні явища у досліджуваних кресових говірках, особливо західного регіону, з метою подальшого їх вивчення;
- вивчати традиції, звичаї, побут та культуру мешканців досліджуваної місцевості;
- формувати здатність аналізувати діалектні різновиди мови, зокрема, діалектні текстів, описувати соціолінгвальну ситуацію у досліджуваній місцевості;
- закріпити здатність ефективно використовувати набуті лінгвістичні знання у польових дослідженнях;
- вивчати мовні біографії польськомовного населення на території окремих регіонів.

Базами практики є:

- населені пункти, де компактно проживають польські громади;
- товариства польської культури на території Івано-Франківської, або, за потреби, за межами області;

- населений пункт, де проживає студент, за умови, якщо в цьому пункті є польська громада;
- Кашубсько-поморське товариство м. Вейгеро (Польща);
- інша місцевість чи окремі регіони Польщі, якщо студент поєднує інші форми навчальної діяльності (знаходиться на семестровому навчанні у Польщі відповідно до угод чи в рамках гранту Erasmus+ або ж інших грантів).

Організація практики

Організація практики включає такі етапи: підготовка, безпосереднє проведення і підсумки практики.

Підготовка до проходження практики розпочинається ще під час вивчення польської діалектології на лекційних і практичних заняттях в аудиторних умовах, де студенти знайомляться з фонетикою, граматику, лексикою польського діалектного мовлення, з основними мовно-територіальними утвореннями, їх ареалами та головними особливостями, з методами збирання та дослідження діалектних матеріалів. На практичних заняттях студенти засвоюють напівфонетичну транскрипцію, слухають магнітофонні записи говіркового мовлення, оволодівають навиками їх зчитування і транскрибування, аналізують фонетичні, граматичні та лексичні відмінності, знайомляться з оформленими матеріалами попередніх експедицій. У цей же період необхідно ознайомити студентів із метою, завданнями та програмою майбутньої діалектологічної практики.

Безпосередньо перед виїздом на практику проводиться настановча нарада, на якій студенти ознайомлюються з конкретними завданнями на час практики, з програмою практики, із змістом і формою звітності за практику. Прибувши на місце практики, перші два дні студенти під керівництвом викладача слухають місцеве мовлення, відзначають діалектні відмінності, класифікують їх, роблять пробні записи зв'язних текстів, вправляються у транскрибуванні. Наступні дні студенти збирають за відповідними питальниками потрібні матеріали, перевіряють, уточнюють і оформляють їх,

записують зв'язні тексти, аналізують їх особливості, знайомляться з усним і писемним мовленням мешканців відповідного населеного пункту, впливом на їх мовлення говірки тощо. Для оперативності й зручності щоденні конкретні завдання даються на двох студентів-практикантів, які в однаковій мірі відповідають за якість зібраного матеріалу та його оформлення. Для кожної пари студентів щоденно призначається час для перевірки зібраних матеріалів керівником практики.

Важливою є робота в обласному архіві, де студенти можуть знайти історію населеного пункту, дані про мешканців, порівняти сьогодення і минуле досліджуваної місцевості, оскільки уже багато звичаїв, традицій, обрядів і назв сьогодні знівельовані або ж забуті.

При необхідності, студенти можуть звернутися до мультимедійного путівника з польської діалектології, де можна почерпнути живе мовлення з різних територій Польщі, послухати, зробити відповідний аналіз, порівняти з досліджуваною територією. Див. *Dialekty i gwary polskie. Kompendium internetowe pod red. Haliny Karaś*. Режим доступу: <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php>.

Два останні дні відводяться на оформлення звітної документації, підведення підсумків та захист матеріалів практики.

Факультетський керівник-методист:

- формує групи, готує розпорядження та подає до відділу практики для оформлення наказу;
- разом з керівництвом підрозділу та іншими керівниками методистами проводить інструктаж з техніки безпеки та збереження життя і здоров'я під час виїзної практики;
- ознайомлює з програмою практики;
- проводить настановчу та підсумкову наради.

Керівник-методист:

- готує програму практики;
- бере участь у настановчій та підсумковій нараді;

- домовляється про базу практики, вибирає місцевість, населений пункт, польськомовну громаду;
- складає питальник, за яким студенти будуть збирати діалектологічно-етнографічний матеріал;
- проводить інструктаж зі збору та обробці матеріалу;
- перевіряє матеріали практики та ставить підсумкову оцінку.

Зміст діяльності студентів під час навчальної діалектологічно-етнографічної практики

Прибувши на місце проходження практики, студенти відповідно до програми ознайомлюються з історією населеного пункту, з головними рисами говірки, прислухаються до мови, встановлюють, чи немає мовних відмінностей в окремих частинах поселення, зумовлені віком; збирають лексичний матеріал, відзначають його особливості, записують живе мовлення, готують висновок про місце обстеженої говірки в системі мовно-територіальних утворень польської мови.

Діалектологічно-етнографічна практика складається з таких частин:

1. Ознайомлення з місцевістю та складання паспорта населеного пункту: назва населеного пункту (офіційна, неофіційна), етимологія назви, район, область; дата заснування; історія заселення (дозаселення); віддаленість від адміністративного центру, залізниці, автостради; наявність школи, костелу, церкви, промислових підприємств, культурних закладів; кількість мешканців, їх рід занять, вікова та національна характеристика; до якого наріччя належить.
2. Вибір інформаторів, їх характеристика: вік, стать, освіта, рід занять. Оповідач повинен також бути знавцем матеріальної і духовної культури своєї місцевості. Інформатори повинні бути корінними мешканцями населеного пункту, народженими від корінних жителів; такими, що не залишали населений пункт на довгий час, поляками за національністю, різного віку та статі.

3. Опитування інформаторів за спеціально розробленим питальником (відповідно до методичних рекомендацій). Для забезпечення повноти, правильності відповідей на усі питання доцільно обрати декількох оповідачів. При цьому записується діалог чи полілог між самими інформаторами, у ході якого уточнюються і доповнюються відомості. З метою досягнення більшої достовірності відповідей важлива співпраця двох збирачів, один з яких веде бесіду, а інший записує матеріал. У випадку, коли оповідачі не можуть дати відповіді або вона видається не зовсім переконливою, треба за допомогою додаткових питань з'ясувати справжню ситуацію в обстежуваній говірці (відповіді нема, бо нема поняття; немає родової (загальної) назви, а вживають лише видові найменування; поняття нема, але назва відома з сусідніх говірок чи літературної мови тощо).

4. Збір та запис текстів на аудіоносії. З метою досягнення більшої достовірності відповідей важлива співпраця двох збирачів, один з яких веде бесіду, а інший записує матеріал. Записувач діалектного матеріалу весь час повинен дбати, щоб зібрати найтипівіше для місцевої говірки. Він не повинен вдаватись до підказування (безпосереднього чи навідного) певних форм чи слів. Записувач матеріалу особливу увагу має звернути на повноту розповіді, детальний опис події, явища, обрядових символів, їх ролі і значення. Тому важливо, щоб студент уміло керував розповіддю оповідачів, ставив їм доречні запитання, як от: Коли це відбувалося? Для чого? Хто це робив? За допомогою питальника студент з'ясовує лексичний склад говірки, а також формулює додаткові питання для підтримування бесіди з інформатором.

5. Запис текстів з аудіоносіїв на папір за допомогою напівфонетичної транскрипції та їх аналіз за схемою(див. Методичні рекомендації).

6. Ознайомлення з матеріальною та духовною культурою:

а) поняття матеріальної та культурної спадщини. Матеріальна культура. Поселення та житло. Інтер'єр та його елементи. Господарський двір.

Народний одяг. Їжа та харчування. Заняття: землеробство, скотарство, рибальство, мисливство та інше;

б) духовна культура. Громадський побут і звичаї. Сім'я і родинна обрядовість. Народна медицина і народні методи лікування. Фітотерапія.

7. Мовні біографії мешканців. Індикатор адаптації населення до змін соціально-культурних та історичних реалій. Поняття мовного портрету мешканців прикордонних регіонів. Сучасні напрямки соціолінгвістичних досліджень Івано-Франківщини.

Підведення підсумків практики

Після закінчення практики студенти звітують про виконання програми практики та подають на кафедру таку звітну документацію:

1. Письмовий звіт, підписаний студентом-практикантом. У звітах повинна бути коротко і конкретно описана робота, особисто виконана студентом. У звітах не повинно бути дослівного переписування матеріалів практики чи цитування літературних джерел.
2. Аудіозапис двох текстів (по 30 хв.).
3. Відтворені у напівфонетичній транскрипції тексти.
4. Фотографії та ілюстративний матеріал, що засвідчує роботу студента.
5. Паспорт населеного пункту, опис матеріальної та духовної культури польськомовної громади.
6. Мовні біографії мешканців досліджуваного населеного пункту.

Оцінювання результатів практики

90–100 балів – студент подав усі матеріали практики: якісний аудіозапис діалектних текстів та відповіді на питальник; текст відтворено та затранскрибовано без помилок; у матеріалах практики подано підтверджуючі фотографії або ілюстрації; описано матеріальну та духовну культуру зі слів інформаторів та/або з архівних документів; описано мовні біографії мешканців досліджуваного населеного пункту, де проживає польськомовна громада; подав звіт про проходження практики. На захисті діалектологічно-

етнографічної практики студент виступив із повідомленням, у якому повністю висвітлено результати досліджень.

80–89 балів – студент подав усі матеріали практики: якісний аудіозапис діалектних текстів та відповіді на питальник; текст відтворено та затранскрибовано з незначними помилками; у матеріалах практики частково подано підтверджуючі фотографії або ілюстрації; описано матеріальну та духовну культуру зі слів інформаторів та/або з архівних документів; недостатньо описано мовні біографії мешканців досліджуваного населеного пункту, де проживає польськомовна громада; подав звіт про проходження практики. На захисті діалектологічно-етнографічної практики студент виступив із повідомленням, у якому висвітлено результати досліджень.

70–79 балів – студент подав усі матеріали практики: аудіозапис діалектних текстів та відповіді на питальник; текст відтворено та затранскрибовано з незначними помилками; немає фотографій чи ілюстрацій; недостатньо описано матеріальну та духовну культуру зі слів інформаторів та/або з архівних документів; недостатньо описано мовні біографії мешканців досліджуваного населеного пункту, де проживає польськомовна громада; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті діалектологічно-етнографічної практики студент виступив із повідомленням, у якому недостатньо висвітлено результати досліджень.

60–69 балів – студент частково подав матеріали практики: немає аудіозапису діалектних текстів, текст затранскрибовано з помилками; відповіді на питальник недостатньо відображають уявлення про матеріальну та духовну культуру досліджуваного пункту; текст відтворено та затранскрибовано з помилками; немає фотографій чи ілюстрацій; недостатньо описано мовні біографії мешканців досліджуваного населеного пункту, де проживає польськомовна громада; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті діалектологічно-етнографічної практики студент виступив із повідомленням, у якому

недостатньо висвітлено результати досліджень.

50–59 балів – студент частково подав матеріали практики: немає аудіозапису діалектних текстів, текст відтворено та затранскрибовано з помилками; відповіді на питальник недостатньо відображають уявлення про матеріальну та духовну культуру досліджуваного пункту; недостатньо описано мовні біографії мешканців досліджуваного населеного пункту, де проживає польськомовна громада; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті діалектологічно-етнографічної практики студентові важко захистити матеріали практики.

25–49 балів – студент не подав аудіозапису діалектних текстів та відповідей на питальник; діалектний матеріал затранскрибовано, але допущено багато помилок; у матеріалах практики не відображено роботу студента на практиці; немає звіту про проходження практики.

0–24 бали – студент частково подав матеріали практики, які оформлено не за вимогою керівника практики; немає аудіозапису діалектних текстів та відповідей на питальник; діалектний матеріал затранскрибовано, але допущено багато помилок.

Рекомендована література

1. Глуховцева К. Д. Діалектоносій як дискурсивна особистість // Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст. К., 2014. С. 123–127.
2. Земская Е.А. Язык как деятельность. Языки славянской культуры. М., 2004. 670 с.
3. Кубійович В. Етнічні групи південнозахідної України (Галичини) на 1.01.1939, Wiessbaden, 1983.
4. Пелехата О.М. Ситуаційність самоідентифікації людини українсько-польського пограниччя як проблема соціолінгвістики. Мова і суспільство. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка. 2018. Вип.9. С.99-107.
5. Пелехата О.М. Мовні біографії мешканців Івано-Франківська (д.Станиславова). Zeszyt naukowy prac ukrainoznawczych, Gorzów Wielkopolski, 2018. S.83-90

6. Пелехата О.М. Особливості функціонування польської мови в освітньому просторі м.Івано-Франківська (на матеріалі анкет). *Zeszyt naukowy prac ukrainoznawczych*. Gorzów Wielkopolski. 2019 (№3) . S. 111-119
7. Пелехата О.М. Інтерв'ювання як один з методів формування іншомовної комунікативної культури у студентів-полоністів м. Івано-Франківська. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2. С. 84–86.
8. Dejna K., Gala S. Atlas gwar polskich. Warszawa, 2001. T. 2: Śląsk. 400 s.
9. Dejna K., Gala S., Zdaniukiewicz A., Czyżewski F. Atlas gwar polskich. Warszawa, 2000. T. 2: Mazowsze. 408 s.
10. Dejna K. Dialekty polskie. Wrocław. Warszawa. Kraków, 1993.
11. Dzięgiel, E. Polszczyzna na Ukrainie. Sytuacja językowa w wybranych wsiach chłopskich i szlacheckich. Warszawa, 2003.
12. Krasowska H. Mniejszość polska na południowo-wschodniej Ukrainie. Warszawa, 2012.
13. Zielińska A. Mowa pogranicza. Studium o językach i tożsamościach w regionie lubuskim. Warszawa, 2013.

Інформаційні ресурси

1. Dialekty i gwary polskie. Kompendium internetowe pod red. Haliny Karaś. Режим доступу: <http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php>
1. Gwary polskie. Przewodnik multimedialny pod redakcją Haliny Karaś. Режим доступу: <http://www.gwarypolskie.uw.edu.pl/>

III курс, 6 семестр

II. ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ

2.1 Виробнича навчально-виховна педагогічна практика

(у середніх класах)

I. Завдання виробничої навчально-виховної педагогічної практики

До початку виробничої навчально-виховної педагогічної практики студенти уже набули теоретичні знання з профілюючих предметів, оволоділи методикою викладання предметів, ознайомилися зі структурою навчальної та виховної роботи в школі, методами та прийомами виховної роботи, а під час педагогічної навчально-виховної практики студенти повинні навчитися застосовувати набуті знання. Навчально-виховна педагогічна практика передбачає:

- формування професійних якостей майбутнього вчителя, активної життєвої позиції, поваги до професії вчителя, вміння спілкуватися з дітьми;
- формування професійних компетентностей, які необхідні для успішної роботи в умовах сучасної школи;
- встановлення зв'язку теоретичних знань з практикою, застосування знань, вмінь та навичок в навчально-виховній роботі;
- ознайомлення з передовим досвідом роботи вчителів-предметників та класних керівників;
- оволодіння сучасними методами і прийомами викладання польської та української мов із врахуванням конкретних умов школи, рівня володіння мовою, вікових особливостей учнів;
- формування творчого підходу до педагогічної діяльності.

II. Зміст діяльності студентів під час виробничої навчально-виховної педагогічної практики на III курсі

Студенти відвідували школи під час лабораторних занять з методики викладання польської мови, брали участь в обговоренні відвіданих уроків, складали плани-конспекти уроків, спілкувалися з учнями та представниками дирекції школи у рамках виконання лабораторних завдань.

Виробнича навчально-виховна педагогічна практика передбачає активну діяльність студента, яка скеровується на:

- ознайомлення з системою навчально-виховної роботи в школі, з педагогічною лабораторією вчителя-словесника, з методичними матеріалами кабінету польської та української мов, знайомство з колективом учнів класу;
- вивчення програм з польської та української мов, тематичних планів, планів позакласної роботи з вказаних предметів;
- ознайомлення з методичними посібниками, матеріалами з позакласної роботи, досвідом вчителів-предметників, занесеним до картотеки передового досвіду вчителів міста;
- визначення форм і змісту роботи з польської і української мов в конкретних класах;
- ознайомлення з планом роботи класного керівника як основи для складання плану виховної роботи з класом;
- проведення навчально-виховної і позакласної роботи.

Весь період проходження практики умовно можна поділити на три періоди:

- *I тиждень* – пасивна практика, яка передбачає підготовку до навчально-виховної діяльності, складання індивідуального плану роботи на весь період практики; визначення тематики і термінів проведення уроків, аналіз відповідних розділів програм і підручників; складання тематичного плану з профілюючих предметів; вивчення додаткової наукової, навчальної та методичної літератури; визначення тематики позакласних заходів з предмету, розробка планів їх проведення; відвідування уроків вчителів-предметників та інших уроків з метою вивчення класу; участь в аналізі відвіданих уроків; оформлення індивідуального щоденника педагогічної практики;
- *з II тижня і на протязі всієї практики:* розробка поширених планів-конспектів уроків; підготовка дидактичних матеріалів та наочних посібників; підготовка і проведення уроків з польської мови (літератури), української

мови (літератури); відвідування та аналіз уроків інших студентів-практикантів; підготовка та проведення позакласних заходів з предмету та відвідування заходів інших студентів, їх аналіз; індивідуальна робота з учнями; допомога вчителям в оформленні навчального кабінету; спостереження за визначеним на початку практики учнем та написання психолого-педагогічної характеристики на нього;

– *на останньому тижні*: окрім основної діяльності – оформлення звітної документації; участь у засіданні педагогічної ради.

Завершується практика підготовкою та участю у підсумковій звітній конференції на випусковій кафедрі.

III. Оцінювання залікових уроків студентів-практикантів та практики в цілому

Студент не допускається до проведення уроку без плану-конспекту, який має бути узгоджений з методистом або вчителем-предметником за день до проведення уроку і підписаний ним.

Оцінювання уроків студентів-практикантів здійснюється згідно з такими критеріями:

Оцінка „відмінно“ ставиться, якщо студент продемонстрував бездоганне володіння навчальним матеріалом, методично правильно його подав, досяг визначеної мети уроку, виявив уміння самостійно і творчо готуватись до уроку, продумав урок до деталей, найефективніше використав необхідні для кожного етапу засоби навчання, вміло вирішував проблеми розвитку та виховання учнів.

Оцінка „добре“: студент продемонстрував достатньо добре володіння навчальним матеріалом, володіє методикою, але допустив окремі незначні помилки при визначенні структури уроку, підборі методів навчання, вміє тримати дисципліну на уроці, але не завжди активізує увагу всіх учнів. Можливі окремі неточності в методиці викладання (неточність у використанні наочних посібників, відсутність коментарів при оголошенні

домашнього завдання, мотивації оцінювання учнів), які суттєво не вплинули на хід уроку.

Оцінка „задовільно“ ставиться, якщо студент частково досяг поставленої мети, а, отже, допускав багато неточностей під час проведення уроку, не виправляв помилки у відповідях учнів чи на дошці, переважало монологічне ведення уроку, в учнів не було зацікавленості, а, як наслідок, погана дисципліна, недостатньо підготовлений, не дуже добре орієнтується в матеріалі і в кінці уроку уже погано орієнтується в тому, що повинен робити. На уроці працював не з цілим класом, а з окремими учнями.

Оцінка „незадовільно“ ставиться тоді, коли студент не досяг поставленої мети уроку, допускав грубі помилки в методиці проведення уроку та в поясненні фактичного матеріалу, на уроці незадовільна дисципліна через різні недоліки у роботі студента. Практично, студент не був готовий до уроку.

Оцінюючи *позакласну та виховну роботу* потрібно враховувати різноманітність використаних форм та систематичність їх проведення. При цьому аналізується самостійність і творчість студентів у підготовці заходу, активність учнів, його результативність, виховне значення та якість оформлення звітної документації.

Окремо оцінюються результати діяльності з вивчення психолого-педагогічних особливостей учня (психолого-педагогічна характеристика на учня).

Оцінювання методичної роботи передбачає аналіз умінь:

- методично правильно проводити уроки, аналізувати їх;
- складати тематичне та інші види планування;
- проводити самоаналіз педагогічної діяльності;
- уміння обґрунтовувати свою точку зору в дискусіях;
- виконувати навчально-дослідне завдання;
- вивчати та узагальнювати педагогічний досвід учителів.

Загальна оцінка роботи студента-практиканта виставляється у кінці практики, враховуючи усі види діяльності, які перераховані вище, а також включає оцінюванюється індивідуальний письмовий звіт студента-практиканта та індивідуальне завдання. При цьому враховується рівень сформованості компетенцій, якими повинні оволодіти студенти за період педагогічної практики, добросовісність виконання студентами-практикантами доручень учителів та методистів, участь в оформленні кабінету, виготовленні наочних посібників та дидактичних матеріалів, якість оформлення звітної документації.

Студенту, який не з'явився на практику з об'єктивних причин чи отримав „незадовільно“ за педагогічну практику, може бути надано право проходження практики повторно при виконанні умов, визначених вищим навчальним закладом. В разі повторного незарахування практики студент відраховується з вищого навчального закладу.

Оцінка за практику враховується стипендіальною комісією при визначення стипендії разом з його оцінками за результатом підсумкового контролю.

IV. Підведення підсумків практики

Після закінчення практики студенти звітують про виконання програми практики. Студент у перший тиждень після закінчення практики подає на кафедру таку звітну документацію:

7. Письмовий звіт, підписаний студентом-практикантом.
8. Характеристика, підписана безпосередньо керівником від бази практики (вчителем-предметником, класоводом) з оцінкою за практику.
9. Поширені конспекти трьох залікових уроків з польської та української мов (підписані вчителем-предметником).
10. Індивідуальний щоденник спостережень.
11. Індивідуальне завдання.

12. План-конспект позакласного заходу з предмету (підписаний вчителем-предметником).
13. План-конспект виховного заходу (підписаний класоводом).
14. Психолого-педагогічна характеристика на учня.
15. Щоденник обліку роботи студентів-практикантів (здає староста підгрупи).

Рекомендована література

1. Кравчук А., Ковалевський Є. Методика викладання польської мови. Мова і культура в полоністичній дидактиці в Україні: підручник для вищих навч. закладів. Київ, 2017.
2. Кравчук А. Польська вимова з елементами правопису (для українців, що вивчають польську мову). Київ, 2012.
3. Мацькович М.Р., Біла С.Я., Островська Д. Д. та ін. Програми з польської мови та культури для позашкільних навчальних закладів. Дрогобич, 2010.
4. Освітні технології: Навчально-методичний посібник. за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ: А.С.К., 2001. 256 с.
5. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід.: метод. посіб. Київ: А.П.Н., 2002. 136 с.
6. Kowalewski J. Poradnik metodyczny dla nauczycieli i studentów polonistyki na Ukrainie. Warszawa, 2017.
7. Małolepsza M., Szymkiewicz A. *Hurra!!! Po polsku 1*. Kraków, 2005.
8. Miodunka W. *Cześć, jak się masz?* Kraków, 2002.
9. Seretny A., Lipińska E. ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Kraków, 2005.
10. Bartnicka B. (i in.). *Uczmy się polskiego. Podręcznik języka dla cudzoziemców, cz. I*. Warszawa, 1994.
11. Pasięka M. *Język polski dla cudzoziemców. Ćwiczenia dla początkujących*. Wrocław, 2001.

8 семестр 4 курс

2.2 Зміст виробничої навчально-виховної педагогічної практики (в старших класах)

Мета практики полягає у оволодінні формами, методами, засобами, новітніми технологіями здійснення навчально-виховного процесу на уроках літератури; формуванні у студентів умінь застосовувати теоретичні знання з літературознавства, історії літератури та методики викладання літератури у практичній діяльності й усвідомленні значущості отриманих знань для професійного зростання; виховання потреби системного удосконалення у педагогічній майстерності, творчої ініціативи, особистісного творчого потенціалу.

І. Завдання виробничої навчально-виховної педагогічної практики

До початку виробничої навчально-виховної педагогічної практики студенти уже набули теоретичні знання з профільюючих предметів, оволоділи методикою викладання предметів, ознайомилися з структурою навчальної та виховної роботи в школі, методами та прийомами виховної роботи, а під час педагогічної практики студенти повинні навчитися застосовувати набуті знання. Тому педагогічна практика передбачає:

- формування професійних якостей майбутнього вчителя, активної життєвої позиції, поваги до професії вчителя, вміння спілкуватися з дітьми;
- формування професійних компетентностей, які необхідні для успішної роботи в умовах сучасної школи;
- встановлення зв'язку теоретичних знань з практикою, застосування знань, умінь та навичок в навчально-виховній роботі;
- ознайомлення з передовим досвідом роботи вчителів-предметників та класних керівників;

- оволодіння сучасними методами і прийомами викладання польської / зарубіжної та української літератур із врахуванням конкретних умов школи, вікових особливостей учнів;
- формування творчого підходу до педагогічної діяльності.

Завдання педагогічної практики зумовлені особливостями професійної підготовки майбутніх учителів-філологів.

II. Зміст діяльності студентів під час виробничої навчально-виховної педагогічної практики на IV курсу

Педагогічна практика передбачає активну діяльність студента, яка скеровується на:

- знайомство з навчальним закладом, особливостями організації навчально-виховного процесу у освітньому закладі, педагогічним колективом з фаху;
- знайомство з системою навчально-виховної роботи в школі та закріпленням класом;
- знайомство з кабінетом літератури, документацією (журнал, розклад занять, програмою та календарно-тематичним плануванням вчителя предметника);
- вивчення та аналіз підручників з предмету;
- відвідання та аналіз уроків учителя-наставника та інших вчителів у закріпленому класі;
- проведення уроків та позакласних заходів;
- відвідання та аналіз уроків інших студентів-практикантів;
- ознайомлення з методичною роботою учителів-словесників навчального закладу;
- оформлення звітної документації.

Весь період проходження практики умовно можна поділити на три періоди:

- *I тиждень* – пасивна практика, яка передбачає підготовку до навчально-виховної діяльності, складання індивідуального плану роботи на весь період практики; визначення тематики і термінів проведення уроків, аналіз

відповідних розділів програм і підручників; складання тематичного плану з профілюючих предметів; вивчення додаткової наукової, навчальної та методичної літератури; визначення тематики позакласних заходів з предмету, розробка планів їх проведення; відвідування уроків вчителів-предметників та інших уроків з метою вивчення класу; участь в аналізі відвіданих уроків; оформлення індивідуального щоденника педагогічної практики;

– *з II тижня і на протязі всієї практики*: розробка поширених планів-конспектів уроків; підготовка дидактичних матеріалів та наочних посібників; підготовка і проведення уроків з літератури (мови); відвідування та аналіз уроків інших студентів-практикантів; підготовка та проведення позакласних заходів з предмету та відвідування заходів інших студентів, їх аналіз; індивідуальна робота з учнями; допомога вчителям в оформленні навчального кабінету; спостереження за визначеним на початку практики учнем та написання психолого-педагогічної характеристики на нього;

– *на останньому тижні*: окрім основної діяльності – оформлення звітної документації; участь у засіданні педагогічної ради.

Завершується практика підготовкою та участю у підсумковій звітній конференції на випусковій кафедрі.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

I. Керівництво практикою

Навчально-методичне керівництво і виконання програми педагогічної практики забезпечують відповідні кафедри університету.

Керівник практики від факультету – фахівець із числа досвідчених викладачів-методистів керує практикою студентів у школі. В його обов'язки входить:

- організація настановчої і підсумкової конференцій з педагогічної практики в школі;
- організовує розподіл студентів на педагогічну практику у школи міста;

- оформляє направлення для студентів-практикантів у школи; забезпечує студентів-практикантів необхідними документами: ознайомлює з програмою практики, подає зразки оформлення щоденника обліку роботи групи та індивідуального щоденника студента;
- організовує зустріч студентів-практикантів з дирекцією школи, вчителями-предметниками та класними керівниками;
- перевіряє звітну документацію і подає загальний звіт про наслідки проведення практики університетському керівникові;
- виставляє підсумкову оцінку за педагогічну практику із врахуванням виконання всіх видів завдань практики.

Керівники-методисти від профілюючих кафедр:

- спільно з дирекцією школи розподіляють студентів-практикантів за класами;
- беруть участь у настановчих і підсумкових нарадах щодо організації педагогічної практики;
- надають студентам методичну допомогу у підготовці до уроків, позакласних заходів, затверджують конспекти пробних і залікових уроків;
- відвідують уроки студентів-практикантів, беруть участь у їх обговоренні, оцінюють їх;
- знайомлять студентів-практикантів з досвідом роботи вчителів школи;
- проводить разом із спеціалістами з безпеки життєдіяльності інструктаж з охорони праці і техніки безпеки.

Старости підгруп назначаються керівником практики у кожній школі. Він здійснює:

- 1) загальну організацію педагогічної практики: передає студентам та працівникам школи необхідні інструктивні документи, інформує їх про наради, збори, консультації; виконує розпорядження керівника практики і методистів;

2) впродовж *першого* тижня практики передає фаховим методистам та керівнику практики розклад уроків та місце їх проведення, розміщення класів; дані про вчителів-предметників та класних керівників, за якими закріплені студенти;

3) забезпечує ведення журналу обліку проходження студентами педагогічної практики. Дбає про те, щоб щоденник завжди знаходився в учительській або місці, визначеному дирекцією школи.

II. Оцінювання залікових уроків студентів-практикантів та практики в цілому

Студент не допускається до проведення уроку без плану-конспекту, який має бути узгоджений з методистом або вчителем-предметником за день до проведення уроку і підписаний ним.

Оцінювання уроків студентів-практикантів здійснюється згідно з такими критеріями:

Оцінка „відмінно“ ставиться, якщо студент продемонстрував бездоганне володіння навчальним матеріалом, методично правильно його подав, досяг визначеної мети уроку, виявив уміння самостійно і творчо готуватись до уроку, продумав урок до деталей, найефективніше використав необхідні для кожного етапу засоби навчання, вміло вирішував проблеми розвитку та виховання учнів.

Оцінка „добре“: студент продемонстрував достатньо добре володіння навчальним матеріалом, володіє методикою, але допустив окремі незначні помилки при визначенні структури уроку, підборі методів навчання, вміє тримати дисципліну на уроці, але не завжди активізує увагу всіх учнів. Можливі окремі неточності в методиці викладання (неточність у використанні наочних посібників, відсутність коментарів при оголошенні домашнього завдання, мотивації оцінювання учнів), які суттєво не вплинули на хід уроку.

Оцінка „задовільно“ ставиться, якщо студент частково досяг поставленої мети, а, отже, допускав багато неточностей під час проведення

уроку, не виправляв помилки у відповідях учнів чи на дошці, переважало монологічне ведення уроку, в учнів не було зацікавленості, а, як наслідок, погана дисципліна, недостатньо підготовлений, не дуже добре орієнтується в матеріалі і в кінці уроку уже погано орієнтується в тому, що повинен робити. На уроці працював з окремими учнями, а не зусім класом.

Оцінка „незадовільно“ ставиться тоді, коли студент не досяг поставленої мети уроку, допускав грубі помилки в методиці проведення уроку та в поясненні фактичного матеріалу, на уроці незадовільна дисципліна через різні недоліки у роботі студента. Практично, студент не був готовий до уроку.

Оцінюючи позакласну і виховну роботу потрібно враховувати різноманітність використаних форм та систематичність їх проведення. При цьому аналізується самостійність і творчість студентів у підготовці заходу, активність учнів, його результативність, виховне значення та якість оформлення звітної документації.

Окремо оцінюються результати діяльності з вивчення психолого-педагогічних особливостей учня (психолого-педагогічна характеристика на учня).

Оцінювання методичної роботи передбачає аналіз умінь:

- методично правильно проводити уроки, аналізувати їх;
- складати тематичне та інші види планування;
- проводити самоаналіз педагогічної діяльності;
- уміння обґрунтовувати свою точку зору в дискусіях;
- виконувати навчально-дослідне завдання;
- вивчати та узагальнювати педагогічний досвід учителів.

Загальну оцінку роботи студента включає оцінювання за індивідуальний письмовий звіт студента-практиканта та індивідуальне завдання. Вона виставляється у кінці практики, враховуючи усі види діяльності, які перераховані вище. При цьому враховується рівень сформованості компетенцій, якими повинні оволодіти студенти за період педагогічної

практики, добросовісність виконання студентами-практикантами доручень учителів та методистів, участь в оформленні кабінету, виготовленні наочних посібників та дидактичних матеріалів, якість оформлення звітної документації.

Студенту, який не з'явився на практику з об'єктивних причин чи отримав „незадовільно“ за педагогічну практику, може бути надано право проходження практики повторно при виконанні умов, визначених вищим навчальним закладом. В разі повторного незарахування практики студент відраховується з вищого навчального закладу.

Оцінка за практику враховується стипендіальною комісією при визначення стипендії разом з його оцінками за результатом підсумкового контролю.

III. Підведення підсумків практики

Після закінчення термінів практики студенти звітують про виконання програми практики. Студент у перший тиждень після закінчення практики подає на кафедру таку звітну документацію:

1. Письмовий звіт, підписаний студентом-практикантом.
2. Характеристика, підписано безпосередньо керівником від бази практики (директор школи, вчитель-предметник, класовод) з оцінкою за практику.
3. Поширений конспект (2 з української і 2 із польської / зарубіжної літератур) уроку підписаний вчителем-предметником.
4. Індивідуальний щоденник спостережень.
5. Індивідуальне завдання.
6. План-конспект позакласного заходу з предмету (підписаний вчителем-предметником).
7. План-конспект виховного заходу (підписаний класним керівником та заступником з виховної роботи закладу).
8. Психолого-педагогічна характеристика на учня.
9. Щоденник обліку роботи студентів-практикантів (здає староста підгрупи).

Рекомендована література

1. Авдєєва І. М. Критичне мислення як системний фактор неперервної освіти. «Постметодика». 2001. №2-3.
2. Бандура А. М. Міжпредметні зв'язки в процесі вивчення української літератури: посібник для вчителів. К., 1984. 168 с.
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики. Під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К.І.С., 2004.
4. Бусол С. В. Зв'язне мовлення на уроках зарубіжної літератури. 5-12 класи: 2-ге вид. доп. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 192 с.
5. Жулинський М. Г. Висока місія вчителя-зарубіжника. Зарубіжна література. 1999. №11. С.16.
6. «Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти» / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.google.com.ua/>
7. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2008. № 7-8. С.24-28.
8. Іващенко А. За технологію «Нова освіта». Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2008. № 4. С.3-5.
9. Ісаєва О. О. Мистецтво слова як школа розвитку мовлення учнів (Про жанри письмових висловлювань на уроках зарубіжної літератури). Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2002. № 9. С. 2-5.
10. Ісаєва О. О. Організація та розвиток читацької діяльності школярів : посібник для вчителя. К.:Ленвіт, 2000. 184 с.
11. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: монографія. К. 2003. 379 с.
12. Ісаєва О. О. Позакласна робота із зарубіжної літератури як фактор читацької діяльності школярів. Організація та розвиток читацької діяльності

школярів. К.: Ленвіт, 2000. 184 с.

13. Ісаєва О. О. Сучасний урок літератури: яким він є, яким він має бути. Всесвітня літ-ра в середніх навчальних закладах країни. 2008. № 5. С. 3-6.
14. Клименко Ж. В. Тестування як складова оцінювання знань та вмінь із літератури в школі. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2003. №1. С. 30-33.
15. Крамаренко С. Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів. Відкритий урок. 2002. № 5-6. С.7- 10.
16. Куцевол О. М. Підготовка уроку зарубіжної літератури: розрахунок плюс натхнення. Всесвітня література і культура. 2000. № 7. С. 4-13.
17. Куцевол О. М. Сучасні типи уроків. Всесвітня література і культура. 2001. № 1. С.30-33; № 2. С. 52-56; № 3. С.24-26.
18. Куцевол О. М. Структура сучасного уроку зарубіжної літератури. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2003. № 3. С. 38-40.
19. Мартинець А. М. Методичні рекомендації до позакласної роботи із зарубіжної літератури. Зарубіжна література в навчальних закладах. 1998. №2. – С. 42-43.
20. Мартинець А. М. Нові педагогічні технології: інтерактивне навчання. Відкритий урок. 2003. № 7-8. С. 28-31.
21. Мартинець А. М. Позакласна робота з зарубіжної літератури. Посібник для вчителя. Київ, 2004. 141 с.
22. Мартинець А. М. Сучасний урок зарубіжної літератури. Харків, 2005. 176 с.
23. Методика літератури в термінах і поняттях. Словник-довідник / упорядник Чередник Т. П. Всесвітня література в навчальних закладах України. 2007. № 10. С. 11- 23; 2008. № 1. С.15-17; 2008. № 2. С. 15-18.
24. Наукові основи методики літератури: навчально-методичний посібник: за ред. д. п. н., проф., чл. кор. АПН України Н. Й. Волошиної. К.: Ленвіт, 2007. 344 с.

25. Онищук В. О. Активізація навчання старшокласників. К.: Рад. школа. 1987. 128 с.
26. Освітні технології: Навчально-методичний посібник. за заг. ред. О. М. Пехоти. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
27. Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід.: метод. посіб. К.: А.П.Н., 2002. 136 с.
28. Созикіна О. Інноваційні технології у викладанні зарубіжної літератури. Зарубіжна література. Число 39 (343). 2003. С. 5-6.
29. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2007. 316 с.